

КЛАСИЧНІ МОВИ. ОКРЕМІ ІНДОЄВРОПЕЙСЬКІ МОВИ

УДК 811.124'276.6:616-006.04

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.2.1/26>**Телеки М. М.**<https://orcid.org/0000-0003-4161-4386>

Буковинський державний медичний університет

КЛІНІЧНІ ТЕРМІНИ-СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ ОНКОЛОГІЇ: МОРФОЛОГО-СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття спрямована на дослідження терміносистеми онкології, виявлення принципів структурної організації, розкриття особливостей синтаксичного способу творення термінів, що склалися в даній терміносистемі. Мета статті – на матеріалі латинської мови схарактеризувати морфолого-синтаксичні особливості клінічних термінів-словосполучень на позначення понять онкології.

Відповідно до назви статті з'ясовано основні ознаки словосполучень як номінативної синтаксичної одиниці. Докладно описуються типи синтаксичного зв'язку за характером смислових відношень між компонентами словосполучення. Семантико-синтаксичні відношення репрезентують типи: атрибутивні, об'єктні, обставинні, апозитивні. Тип семантичної злитості реалізується у метафоричних термінологічних одиницях. Синтаксичні зв'язки відображені у формах підрядного зв'язку: узгодження, керування та комбінацією узгодження з керуванням. Помічено пряме керування без прийменника та опосередковане з прийменником. За морфологічним вираженням підпорядковуючого слова виділено різновиди: а) субстантивно-ад'єктивний, при якому залежний компонент (прикметник, дієприкметник) набуває граматичних форм стрижневого слова і займає постпозицію до нього; б) субстантивно-субстантивний, залежний компонент – грамема родового відмінка іменника. Згруповано словосполучення: а) за кількістю і характером способів підрядного зв'язку: прості, складні і комбіновані; б) за кількістю повнозначних слів у словосполученні: бінарні та багатослівні.

Високий ступінь продуктивності синтаксичного способу творення клінічних термінів-словосполучень зумовлений їхнім функціональним призначенням. Використання синтаксичних зв'язків і різних комбінацій двох і більше компонентів словосполучень уможливорює утворення нових синтаксичних одиниць, які повністю забезпечують понятійне поле сфери онкології.

Ключові слова: словосполучення, номінативна синтаксична одиниця, клінічні терміни-словосполучення, морфолого-синтаксичний спосіб, семантико-синтаксичні відношення, типи підрядного зв'язку.

Постановка проблеми. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я рак є однією з причин смертей у світі. Щороку хвороба вражає понад чотириста тисяч дітей [3]. З віком можливість захворіти на рак збільшується. Виникають відмінні від попередніх види злоякісних пухлин і пов'язані з ними нові явища, об'єкти, що потребують іменування і дефініції понять. У фахових медичних колах зростає необхідність у використанні термінів для обміну інформацією про

точну діагностику і лікування. На часі актуальним є вивчення способів творення термінів галузі онкології, що сприятиме структуризації та систематизації досліджуваної наукової терміносистеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Клінічна термінологія – багатогарбовий писемний масив, певний зріз пласту термінів якого щоразу стає предметом зацікавленості українських мовознавців. Найбільше приділено увагу словотвірним способам творення термінів. Дери́ваційні процеси

української клінічної термінології ґрунтовно описані Н.В. Місник (2012, 2019). Ю.С. Дев'ятко на матеріалі української та англійської мов класифікувала способи творення терміносистеми стоматології (2021). Морфологічна та синтаксична структура клінічних діагнозів латинською мовою представлена у праці Г.О. Савчук (2019). Проаналізовані основні форми і види діагнозів латинською мовою з різних розділів медицини, граматичні кліше, словотвірні моделі (Г.Б. Паласюк, Б.М. Паласюк, 2023). В.Г. Синиця схарактеризувала типові структури та синтаксичні конструкції діагнозів латинською мовою (2025). Термінологія сфери онкології дотепер не ставала об'єктом спеціального дослідження.

Потстановка завдання. Мета статті – на матеріалі латинської мови схарактеризувати морфолого-синтаксичні особливості клінічних термінів-словосполучень на позначення понять онкології.

Згідно з поставленою метою виконати завдання:

– дати визначення поняттю «клінічний термін-словосполучення»; вияснити граматичну форму і граматичне значення клінічних термінів-словосполучень; дослідити клінічні терміни-словосполучення за типами синтаксичного зв'язку; описати види підрядного зв'язку слів у клінічних термінах-словосполученнях; висвітлити морфологічний спосіб вираження синтаксичних зв'язків у словосполученнях; з'ясувати структуру термінів-словосполучень;

Фактичний термінологічний матеріал дібраний з лексикографічних джерел: Латинсько-український медичний енциклопедичний словник (Беляєва О.М., Ждан В.М., Цісик А.З., 2020) [1]; Українсько-російсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: А-Я (Петрух Л. І., Головка І. М., 2015) [8]; Онкологія. Тлумачний словник (авт.-уклад. Шевченко А. І., Левик О. М., Мельничук А. П., 2021) [6]; Довідник онколога: класифікація злоякісних пухлин за системою TNM (Толстанов О. К., Гордійчук П. І., Ященко В. М., 2022) [4]; та з мережевих ресурсів: Definition of oncology – NCI Dictionary of Cancer Terms [13]; Cancer Dictionary [12]; МКХ-10 [5].

Виклад основного матеріалу. Крім простих і складних термінів для називання фрагментів знань кожна терміносистема послуговується сполучними назвами. Словосполучення є продуктивним засобом термінологічної номінації. У межах терміносистеми онкології ця тенденція зберігається.

У мовознавстві словосполучення розглядають як номінативну синтаксичну одиницю, в якій

сполучаються слова різних типів. Український мовознавець І.Р. Вихованець концепцію словосполучення викладає як граматичне і змістове поєднання двох або більше повнозначних слів, зауважуючи при цьому, що «зі змістового боку словосполучення є складним найменуванням явищ дійсності, а з формально-синтаксичного – сполучення повнозначних слів за допомогою підрядного або сурядного зв'язку» [2, с. 9]. У словосполученні, на думку професора Загнітка А.П., виявляються субординативні відношення: один з членів підпорядковується іншому і утворюється тільки на основі підрядного зв'язку (Загнітко А. Теоретична граматика української мови. Синтаксис. Донецьк : ДонНУ, 2001. С. 50).

На відміну від будь-якого словосполучення термін-словосполучення виявляє системність, однозначність, у нього присутня дефініція, нейтральність. Терміни-словосполучення отримали назву аналітичних, оскільки у певній галузі номінують спеціальні поняття, виражені сукупністю ознак. З огляду семантико-синтаксичної структури, аналітичний термін утворюється на основі підрядного зв'язку і компонується з двох або більше повнозначних слів. Утворена синтаксична одиниця складається з головного, граматично незалежного, і підрядного, граматично залежного складника. Основні функції терміна-словосполучення – найменування і уточнення чи конкретизація поняття, як-от: *haemangiōma arteriovenōsum*, гемангіома артеріо-венозна. Незалежно від довжини (кількості компонентів), категорійного і лексико-граматичного складу термін-словосполучення відображує одне термінологічне поняття: *lymphōma gradu majōre malignitātis* лімфома високого ступеня злоякісності.

У нашому дослідженні клінічним терміном-словосполученням (КТС) вважаємо цілісну синтаксичну одиницю, компонентами якої є слово або кілька форм слів, з'єднаних між собою підрядним синтаксичним зв'язком, і є складним найменуванням на позначення клінічних явищ, нормальних і патологічних станів, процесів, захворювань, методів діагностики і лікування.

Онкологія, *oncologia* (грец. *ὄγκος* + грец. *λόγος* *logos* наука, вчення) – галузь науки, що вивчає теоретичні, експериментальні та клінічні аспекти онкогенезу (грец. *ὄγκος* *oncōs* пухлина + грец. *γένεσις* *genesis* походження, народження), досліджує пухлини, методи їх розпізнавання, лікування і профілактики [8, с. 514]. Ключові терміни сфери онкології: лат. *tumor*, грец. *ὄγκος* *oncōs* (*syn.* *neoplasma*, *blastōma*) – пухлина; лат.

tumor malignum – пухлина злоякісна; лат. *tumor benignum* – пухлина доброякісна; лат. *cancer*, грец. *καρκίνος carcinos, carcinōma* – рак); грец. *metastasis* – метастаз, вторинний пухлинний або запальний процес.

Основою для творення терміносполучення відводиться терміну-однослову, який несе змістове наповнення вихідного поняття. До нього приєднується одне або кілька слів, що уточнюють його. Між компонентами терміна-словосполучення встановлюються синтаксичні відношення, формальним засобом вираження яких є синтаксичний зв'язок. Дві одиниці, об'єднуючись у словосполучення, можуть виступати як рівноправні (сурядний зв'язок) або нерівноправні (підрядний зв'язок).

Багатослівні латинські клінічні терміни-словосполучення переважно аналізують за такими типами синтаксичного зв'язку: означення: неузгоджене, узгоджене; прикладка; приїменникове керування; комбіновані типи [1, т. 1., с. 27]. У нашому дослідженні спробуємо розширити морфолого-синтаксичні характеристики КТС.

Однією з характеристик словосполучення є граматичне значення та граматична форма. Граматичне значення словосполучення виявляє певний тип синтаксичного зв'язку, який проявляється у відношеннях між головним і залежним компонентом. Граматична форма спирається на форму головного компонента, відображає форму синтаксичного зв'язку і систему форм компонентів: *tumor spurius* пухлина несправжня. До цього додаймо, що та сама форма може виражати кілька різних смислових відношень.

У клінічних термінах словосполучення на позначення понять онкології за характером смислових відношень між компонентами словосполучення вдалося зафіксувати такі типи синтаксичного зв'язку:

– **за семантико-синтаксичними відношеннями:** основний принцип зв'язку – приєднання до стрижневого іменника атрибутивного компонента, роль якого виконує прикметник, дієприкметник, іменник. Розрізняємо:

1) **атрибутивні відношення**, при яких головне слово позначає об'єкт, а залежне висвітлює його ознаку. Багатьом термінам-словосполученням притаманний бінарний зв'язок. Такі терміни переважають у терміносистемі онкології і засновані на родо-видових відношеннях, оскільки ними простіше передати розрізнявальні ознаки понять. Аспект семантики головного слова деталізується відповідно до поняттєвого змісту атрибутивного компонента терміносполучення. Головний ком-

понент словосполучення є позначенням родового поняття, залежний – функціонально уточнює, виразне його ознаку:

- *carcinōma papillāre*, рак сосочковий;
- *leukaemia acūta*, левкемія гостра, морфологічною основою якої є бласти;
- *basaliōma terebrans*, базаліома пронизна.

Нерідко залежним компонентом виступає складний прикметник, утворений шляхом чистого основоскладання основ іменника + прикметника, поєднанням основ іменника + іменника. Приєднуючись до підпорядковуючого слова у словосполученні, ад'єктиви-композиції відтворюють у семантичному і граматичному плані нове значення. Здебільшого терміни-словосполучення зі складними ад'єктивами вживають «у галузях медичних знань, що швидко розвиваються» [11, с. 83]:

- *carcinōma parvicellulāre*, рак дрібноклітинний;
- *adenōma hepatocellulāre*, печінковоклітинна аденома.

За значенням компонентів двоскладові атрибутивні КТС можна поділити на групи:

- терміни, в яких обидва компонента мають термінологічні властивості:

lymphangītis carcinomatōsa лімфангіт раковий, *carcinōma embrionāle* рак ембріональний;

- терміни, в яких означення нетермінологічного характеру: *carcinōma professionāle* рак професійний, *osteōma durum* тверда остеома.

У латинських атрибутивних словосполученнях прикметникове /дієприкметникове означення займає постпозицію по відношенню до головного:

- *metastāsis chiasmatica*, метастаз перехресний;
- *cancer latens*, рак латентний, який не має клінічних ознак;

– *haematōma varicans*, гематома розпиральна.

Виняток складає термін-словосполучення, складником якого є анатомічне найменування з препозицією прикметника *pius, a, um* м'який *pia mater* м'яка мозкова оболонка: *sarcōma piae mater*, саркома піальна.

У субстантивних КТС залежний компонент – графема родового відмінка.

Genitivus іменника у прикметниковій позиції вживається на позначення означальних відношень, як-от:

- *lymphocytōma cutis*, пухлина шкіри доброякісна (лімфоцитомата яка?);
- *sarcōma mandibūlae*, саркома нижньощелепна (саркома яка?)

Суб'єктно-атрибутивна семантика родового відмінка знаходить свій вияв у зв'язках слів КТС з епонімним компонентом:

– *tumor Pancoasti*, пухлина Панкоаста;
 – *lymphoma Burkitti*, лімфома Буркіта, злоякісна пухлина лімфатичної системи (переважно у дітей);
 – *neurinoma Antoni typi A*, гістологічний різновид невриноми із сітчастою будовою.

Незважаючи на дискусії щодо доцільності використання епонімних найменувань на позначення понять у медичній термінології, «вживання епонімів є однією з найчастіше вживаних форм у лексиконі сучасної клінічної медицини» [7, с. 100].

Крім означального позначення присубстантивний генітив передає об'єктні відношення.

2) **об'єктні відношення** віддзеркалюють терміносполучення, утворені шляхом керування, у яких стрижневе слово вказує спрямованість дії на певний об'єкт. Родовий відмінок залежного компонента терміна-словосполучення вживається з об'єктним значенням і разом з тим транспонує означальну семантику. Структурна модель КТС виглядає так: іменник у *Nominativus sing.* + іменник у *Genitivus sing./plur.*:

– *adenocarcinoma hypophysis*, пухлина аденогіпофіза;

– *melanoma oculi*, меланома клітин судинної оболонки ока;

– *chondromatosis ossium*, хондроматоз кісток.

3) **обставинні відношення**: характеризують просторові відношення щодо вказівки на локалізацію захворювання (означувальний компонент відповідає на питання головного де? в якому місці?) [9, с. 179]. Нами зафіксовані кілька словосполучень, що вказують на обставини місця:

– *carcinoma in loco*, рак у місці (рак локалізувався у межах тканин, в яких утворився); – *tumor in situ*, пухлина на місці (тобто не поширилася за межі своєї локалізації) [4; 5; 8].

Клінічні терміни-словосполучення здебільшого використовують у формулюванні клінічних діагнозів з указівкою місця локалізації злоякісного процесу [7; 10]. Принагідно нагадати, що у нині діючій Міжнародній статистичній класифікації хвороб та проблем, пов'язаних зі здоров'ям 10-го перегляду спостерігаємо прийменникову сполуку *in situ* у розділі (D00-D09) Новоутворення *in situ*: (D03) *Melanoma in situ*, меланома *in situ*, (D04) *Carcinoma in situ cutis*, карцинома *in situ* шкіри; (D05) *Carcinoma in situ mammae*, карцинома *in situ* молочної залози (D06) [5].

4) **апозитивні відношення**: Тип граматично зумовленого зв'язку, при якому обидва компоненти терміна-словосполучення належать до однієї частини мови і сприяють уявленню

про один об'єкт дійсності, по-різному називаючи його. Постпозитивний означає головний компонент і є прикладкою з уточнювальним значенням. При цьому обидва виказують граматично рівноправні поняття, але синтаксично-нерівноправні. У терміносистемі онкології виявлено один термін-словосполучення на позначення злоякісного стану: *cirrōsis-cancer*, цироз-рак, рак печінки, який розвивається на тлі цирозу.

Ілюстрацією апозитивних відношень може слугувати назва фахівця з акушерства і гінекології – *obstetor-gynaecologus* [8, с. 44]. Наявні словники ще не включили до свого складу латинські найменування спеціалістів з онкології, назви яких значаться у Класифікаторі професій, як-от: лікар гінеколог-онколог, лат. *gynaecolōgus-oncolōgus* – лікар з діагностики, лікування та профілактики злоякісних і доброякісних новоутворень, які виникають у жіночих статевих органах.

– **за ступенем семантичного злиття компонентів:**

У низці термінів-словосполучень залежний компонент несе метафоричне наповнення. Загальноживане слово, лексично зв'язане зі стрижневим, і тільки його семантика у словосполученні дозволяє зрозуміти поняттєвий зміст терміна, образно уявити своєрідність клінічних ознак захворювання (за схожістю форми, аналогією з об'єктом природи тощо). Наприклад:

– *carcinoma hypocrateriforme*, блюдцеподібний рак, пухлина, що має виразки з підвищеними краями і нагадує форму блюда (*hypocrateriformis*, е грец. преф. *hypo*– нижче норми + лат. *crater*, *ēris* т велика посудина, ваза для змішування води з вином + лат. *formis*, е подібний)

– *adenocarcinoma fungiforme*, аденокарцинома у формі гриба на товстій ніжці (*fungiformis*, е лат. *fungus*, і т гриб + лат. *formis*↑);

– *angioma racemōsum venōsum*, ангиома гроноподібна венозна – доброякісна пухлина з варикозним розширенням вен у вигляді клубочків, схожих на ягоди грона (лат. *racemōsus*, а, *um* рясно покритий ягодою; гроноподібний).

– **за видами підрядного зв'язку слів у терміносполученні**

У клінічних термінах-словосполученнях на позначення понять онкології віддзеркалюються синтаксичні зв'язки різними способами. Морфосинтаксичний спосіб вираження синтаксичних зв'язків найглибше відображається у синтаксичних формах узгодження, керування або ж комбінацією узгодження з керуванням.

Узгодження. Підрядний зв'язок виявляє уподібнене граматичне підпорядкування залежного компонента головному. Грами стрижневого слова повторюються у залежному слові, тобто набирають граматичних форм підпорядковуючого слова. У терміні-словосполученні:

– *neoplasma benignum*, новоутворення доброякісне у формі прикметника *benignum* повторюються грами називного відмінка, середнього роду, однини головного слова;

– *tumor intracerebrālis* пухлина мозку внутрішньомозкова; у залежному компоненті *intracerebrālis* грама називного відмінка, чоловічого роду, однини ідентичні граматичним формам головного.

Керування – тип синтаксичного зв'язку між словами у словосполученні, коли головне слово окреслює певну відмінкову форму залежного компонента з прийменником або без нього, тобто керує залежним словом. В такому випадку грами залежного слова не співпадають з граматичними формами керуючого. Нами помічені види керування:

пряме керування без прийменника:

– *melanōsis intestīni* (ім. Nom. sing., f + ім. Gen. sing., n) відкладання брунатного пігменту в слизовій оболонці кишки в разі захворювання раку товстої кишки;

– *leiomyōma, cutis* (ім. Nom. sing., n + ім. Gen. sing., f) доброякісна пухлина шкіри;

опосередковане з прийменником:

– *granulōma cum eosinophilia* (ім. Nom. sing., n + cum + ім. Abl. sing., f) гранульома лица з еозинофілією;

– *myelōma sine symptōma* (ім. Nom. sing., n + sine + ім. Abl. sing., n), міелома безсимптомна;

інтеграція узгодження з керуванням:

– *fibrōma labii inferiōris*, фіброма нижньої губи;

– *carcinōma e tumōre mixto*, карцинома зі змішаної пухлини.

– типи словосполучень за морфологічним вираженням підпорядковуючого слова

Такий поділ синтаксичної одиниці є важливим, оскільки від морфологічної природи підпорядковуючого складника залежить і конструкція словосполучення, і синтаксичні відношення між його компонентами.

На відміну від української головний компонент словосполучення у латинській мові посідає перше місце. Як правило це іменник. Парадигма словосполучення будується за морфологічним зразком головного компонента.

Якщо зважати на особливості морфологічного вираження головного і залежних слів, можна виділити різновиди моделей словосполучення:

а) субстантивно-ад'єктивний; б) субстантивно-субстантивний. Так, залежний компонент (прикметник, діеприкметник) набуває граматичних форм стрижневого слова і займає постпозицію до нього:

– *lymphoangiomatōsis systematīca*, лімфоангіоматоз системний;

– *cancer latens*, рак латентний, який немає клінічних ознак;

– *tumor acinōsus cellulāris*, пухлина ацинозоклітинна.

Підпорядковуючий компонент КТС може бути з кількома описовими прикметниками, оскільки латина може пропонувати «...широкий спектр підрядних речей, деякі з яких мають дуже точне значення» [14, с. 40], як-от: *sarcoma haemorrhagīcum idiopathīcum multiplex*, саркома ідіопатична численна геморагічна.

Субстантивні словосполучення найбільш самостійні, наприклад:

– *adenocarcinōma renis*, аденокарцинома нирки;

– *leukoplakia laryngis*, левкоплакія гортані;

– *carcinōma caeci*, рак сліпої кишки.

Синтаксичні зв'язки можуть виявлятися морфологічно різними способами і засобами, зокрема, за допомогою службових частин мови (прийменників, часток).

У деяких онкологічних термінах-словосполученнях виявляються синтаксичні зв'язки через використання частки «*non* не», як-от:

– *fibrōma ossis non osteogēnes*, фіброма кістки неостеогенна;

– *myelōma non secretorium*, міелома несекреторна;

– *neoplasma malignum meningeum, non specificatum*, злоякісне новоутворення оболон головного мозку неуточненої локалізації.

Частка виконує функцію повного заперечення. Разом з тим вираження заперечення одночасно набуває відтінку підсиленого спростування, виокремлення ознак, які ймовірно характерні для подібних станів.

У формулюванні клінічних діагнозів у словосполученнях неодноразово трапляються прийменники. Це пояснюється економією «...мовних засобів та уникнення громіздких багатослівних описових конструкцій» [10, с. 42]:

– *sarcōma osteogēnes juxta corticālis*, саркома остеогенна юкстакортикальна;

– *lipōma sub aure dextra*, ліпома під правим вухом.

– типи клінічних термінів-словосполучень за кількістю компонентів і властивістю підрядного зв'язку

У синтаксичній теорії поділяють словосполучення за кількістю компонентів на прості і складні. При поділі ураховуються такі аспекти їхньої організації: а) за кількістю і особливістю способів підрядного зв'язку; б) кількістю повнозначних слів у внутрішній структурі сполучення.

Для клінічних термінів-словосполучень терміносистеми онкології притаманні прості, складні, комбіновані типи словосполучення.

а) за формою підрядного зв'язку:

прості: КТС утворені на основі одного підрядного зв'язку:

- *haematōma varicans*, гематома розпиральна;
- *myelōma multiplex*, міелома численна;
- *mesotheliōma articulatiōnis*, мезотеліома суглоба.

складні: терміни-словосполучення, утворені на основі різних видів підрядного зв'язку і виходять від одного і того ж стрижневого слова:

- *neoplasma malignum pancreātis*, злоякісне утворення підшлункової залози;
- *haemangiōma capillāre retinae*, капілярна гемангіома сітківки;
- *cancer pulmōnis metastatīcus*, метастатичний рак легені.

складні комбіновані: з підрядним зв'язком, за якого КТС можна поділити на два і більше словосполучень з двома чи кількома головними словами:

- *papillōma tunīcae mucōsae cavitātis oris*, папілома слизової оболонки порожнини рота (*papillōma tunīcae mucōsae* + *cavitātis oris*);
- *angiofibrōma juvenīle basis cranii*, ювенільна ангіофіброма основи черепа (*angiofibrōma juvenīle* + *basis cranii*).

б) за кількістю повнозначних слів у словосполученні:

Композиційно клінічні термінологічні словосполучення можуть утворюватися з двох і більше повнозначних слів.

двокомпонентні:

- *myelopathia carcinomatōsa*, мієлопатія карциноматозна;

- *sarcōma utēri*, саркома матки;
- трикомпонентні:
- *tumor odontogēnes benignus*, доброякісна одонтогенна пухлина;
  - *carcinōma apīcis pulmōnis*, рак верхівки легені;
- чотирикомпонентні:
- *adenōma villōsum coli ascendentis*, ворсинчаста аденома висхідної ободової кишки;
  - *cancer papillae mammae Pageti*, рак соска грудної залози Педжета;
- п'ятикомпонентні:
- *neoplasma malignum ligamenti lati utēri*, злоякісне новоутворення широкої зв'язки матки;
  - *basaliōma cutis planum superficiāle inexcūlcerans* пухлина у вигляді численних бляшок без виразок на шкірі тулуба.

Висновки. Наше дослідження дає можливість констатувати факт високої продуктивності синтаксичного способу творення клінічних термінів-словосполучень. За семантико-синтаксичними відношеннями виявлено типи: атрибутивні, об'єктні, обставинні, апозитивні; за типом семантичної злитості – метафоричні клінічні термінологічні одиниці. За видами підрядного зв'язку слів у терміносполученні спостерігається узгодження та керування (пряме, опосередковане, інтеграція узгодження з керуванням). Особливості морфологічного вираження головного і залежних слів відтворюють різновиди моделей словосполучення: субстантивно-ад'єктивний; субстантивно-субстантивний. До термінів-словосполучень за характером підрядного зв'язку належать прості і складні термінологічні одиниці, за кількістю компонентів – бінарні та багатокомпонентні.

Повний опис клінічних термінів-словосполучень у морфолого-синтаксичному аспекті не можна вважати викінченим. Припускаємо доцільним подальше дослідження типів моделей як закономірної послідовності елементів і характеру складників клінічних термінологічних словосполучень, зумовлених властивостями латинської мови.

Список літератури:

1. Беляєва О.М., Ждан В.М., Цісик А.З. Латинсько-українсько– медичний енциклопедичний словник : у 2-х т. Т. 1. А-М. 344 с.; Т. 2 N-W. 456 с. Київ : ВСВ «Медицина», 2020.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник / Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cancer> (дата звернення 23.01.2026).
4. Довідник онколога : класифікація злоякісних пухлин за системою TNM, 8-е видання : навчально-методичний посібник / О. К. Толстанов, П. І. Гордійчук, В. М. Яценко та ін. Київ, 2022. 214 с.
5. Міжнародна статистична класифікація хвороб та проблем, пов'язаних зі здоров'ям 10-го перегляду. (C00-D48) Клас II. Новоутворення. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/МКХ-10:_Клас_II_Новоутворення (дата звернення 06.02.2026).

6. Онкологія. Глуначний словник / авт.-уклад. Шевченко А. І., Левик О. М., Мельничук А. П. Львів, 2021. 176 с.
7. Паласюк Г.Б., Паласюк Б.М. Методичні аспекти формування у студентів навичок написання клінічного діагнозу латинською мовою // *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Медична освіта»*. 2023. №1. С. 98-103. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2023.1.13831>
8. Петрух Л. І., Головка І. М. Українсько-російсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: А-Я. Київ : ВСВ «Медицина», 2015. 966 с.
9. Савчук Г.О. Морфолого-синтаксична структура клінічних діагнозів латинською мовою. Закарпатські філологічні студії. Ужгород : 2019. Вип. 9. Т. 1. С. 177-80.
10. Синиця В.Г. Вербальне формулювання латинських діагнозів та проблем, пов'язаних зі здоров'ям / В. Г. Синиця, О.С. Полянська, І.Ю. Полянський, О.В. Мироник, Л.Ю. Хлуновська // *Медичний науково-практичний журнал «Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина»*. Т. XV, №3(57), 2025. С. 39-45. DOI: 10.24061/2413-4260. XV.3.57.2025.5
11. Телеки М.М. Латинські термінологічні словосполучення зі складними ад'єктивами / Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 2. Вип. 7. С. 81-85. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/7/part_2/18.pdf (дата звернення 07.02.2026).
12. Cancer Dictionary. URL: <https://www.cancervic.org.au/glossary/> (дата звернення: 01-25.12.2025).
13. Definition of oncology – NCI Dictionary of Cancer Terms. URL: https://www.cancer.gov/publications/dictionaries/cancer-terms/expand/A_definition.aspx?term= (дата звернення: 01-25.12.2025).
14. Pinkster H. *The Oxford Latin Syntax: Volume II: Subordination and Coordination*. Oxford: Oxford University Press, 2021. 944 p.

Teleky M. M. CLINICAL TERMS AND WORD PHRASES DESCRIBING ONCOLOGICAL CONCEPTS: MORPHOLOGICAL AND SYNTAX ASPECT

The article is aimed at studying the terminological system of oncology, identifying the principles of structural organization, revealing the features of the syntactic method of creating terms that have developed in this terminological system. The purpose of the article is to characterize the morphological and syntactic features of clinical terms-phrases to denote the concepts of oncology using the material of the Latin language.

In accordance with the title of the article, the main features of word combinations as a nominative syntactic unit are clarified. The types of syntactic connection are described in detail by the nature of the semantic relations between the components of the word combination. Semantic and syntactic relations are represented by the following types: attributive, object, circumstantial, appositive. The type of semantic fusion is implemented in metaphorical terminological units. Syntactic connections are reflected in the forms of subordinating conjunctions: agreement, control and a combination of agreement with control. Direct control without a preposition and indirect control with a preposition are noted.

According to the morphological expression of the subordinate word, the following varieties are distinguished: a) substantive-adjective, in which the dependent component (adjective, participle) acquires the grammatical forms of the stem word and occupies a postposition to it; b) substantive and substantive, dependent component – the gramme of the genitive case of the noun. Phrase combinations are grouped: a) by the number and nature of the methods of subordinating conjunctions: simple, complex and combined; b) by the number of full-meaning words in the phrase: binary and multi-word.

The high degree of productivity of the syntactic method of creating clinical terms-phrases is due to their functional purpose. The use of syntactic connections and various combinations of two or more components of phrases makes it possible to form new syntactic units that fully provide the conceptual field of the field of oncology.

Keywords: *phrase, nominative syntactic unit, clinical terms and phrases, morphological and syntactic mode, semantic and syntactic relations, types of subordinating conjunction.*

Дата першого надходження статті до видання: 09.02.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.03.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.05.2026